

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2011

Jan Zbořil

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Kriminalita mládeže, opatření a prevence

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Julius Kopčanský

Vypracoval:
Jan Zbořil

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Kriminalita mládeže, opatření a prevence zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, která je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Ostravě dne 15.11.2011

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Juliusi Kopčanskému za velmi užitečnou metodickou pomoc, za jeho profesionální přístup a dále za jeho nesmírnou trpělivost, ochotu a laskavost, kterou mi poskytl při zpracování této bakalářské práce.

Abstrakt

Kriminalita mládeže je nedílnou součástí naší společnosti a v současné době nabírá vzestupné tendence po celém světě. Tato práce přináší ucelený náhled do celkové problematiky kriminality mládeže, opatření a možné prevence. Teoretická část vymezuje pojmy z této problematiky. Praktická část se pak věnuje kriminalitě mládeže v praxi. Na kasuistiky z praxe navazuje závěr, který celou práci shrnuje a propojuje praktickou část s teorií.

Abstract

Juvenile delinquency is an integral part of our society and is currently gaining upward trend throughout the world. This work gives a comprehensive insight into the overall problem of youth crime, measures and possible prevention. The theoretical part defines the terms of this issue. The practical part is then devoted to juvenile delinquency in practice. The case histories from the practice followed by the conclusion, which summarizes the entire work and combines a practical part of the theory.

OBSAH

Úvod	8
1 Kriminalita	9
1.1 Kriminalita mládeže	9
1.2 Mladistvý	10
1.3 Mladý dospělý	10
1.4 Chronický pachatel	11
1.5 Mladistvý delikvent	11
1.6 Latentní kriminalita	11
1.7 Charakteristika a specifika trestné činnosti mladistvých pachatelů	12
1.8 Vývoj kriminality mládeže	12
1.9 Struktura kriminality mládeže	13
1.10 Typologie mladistvých pachatelů	14
1.11 Osobnost pachatele	15
2 Opatření	16
2.1 Opatření ukládaná mladistvým	16
2.1.1 Výchovná opatření ukládaná mladistvým	16
2.1.2 Ochranná opatření ukládaná mladistvým	18
2.1.3 Trestní opatření ukládaná mladistvým	19
2.2 Ústavní výchova	20
2.3 Ochranná výchova	21
2.4 Cíl ústavní a ochranné výchovy	22
2.5 Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy	23
2.5.1 Diagnostický ústav	24
2.5.2 Dětský domov	25
2.5.3 Dětský domov se školou	26
2.5.4 Výchovný ústav	27
2.6 Výkon trestu u mladistvých	27
2.7 Právo pro každý den (Street law)	28
3 Prevence	30
3.1 Pojem prevence kriminality	30
3.2 Objekty prevence kriminality	30
3.3 Struktura prevence kriminality	30
3.3.1 Sociální prevence	30
3.3.2 Situační prevence	31
3.3.3 Prevence viktimmnosti	31
3.4 Úrovně preventivních aktivit	31
3.5 Způsob organizování prevence kriminality v ČR	32
3.6 Republikový výbor pro prevenci kriminality	33
3.7 Prevence kriminality na krajské úrovni	35
3.8 Prevence kriminality na městské úrovni	35
3.9 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)	36
3.9.1 Definice NZDM	36
3.9.2 Cíle NZDM	36
3.9.3 Cílová skupina	37
3.9.4 Poskytované služby	37
3.9.5 Způsob poskytování služby	37
3.9.6 Způsob získávání klientů	38

4 Kazuistiky	39
4.1 Pavel.....	39
4.1.2 Úvod.....	39
4.1.3 Anamnéza	39
4.1.4 Současný stav dítěte	42
4.1.5 Problémy dítěte	43
4.1.6 Analýza případu a prognóza	43
4.2 Lukáš.....	44
4.2.1 Úvod.....	44
4.2.2 Anamnéza	44
4.2.3 Současný stav dítěte	46
4.2.4 Problémy dítěte	47
4.2.5 Analýza případu a prognóza	47
4.3 Tomáš.....	47
4.3.1 Úvod.....	47
4.3.2 Anamnéza	48
4.3.3 Současný stav dítěte	49
4.3.4 Problémy dítěte	50
4.3.5 Analýza případu a prognóza	50
Závěr	52
Seznam použitých pramenů a literatury	54

Úvod

Téma bakalářské práce kriminalita mládeže, opatření a prevence jsem si vybral z důvodů osobního zaujetí touto problematikou při výkonu svého povolání u Policie České republiky. Ve svém zaměstnání pocituji stoupající trend páchání protiprávního jednání mladistvými a dětmi mnohem intenzivněji než jiní lidé. Jsem ve stálém častějším kontaktu s mladšími a mladšími pachateli protiprávních jednání a z tohoto důvodu jsem se rozhodl pro toto téma. Ve své práci se zaměřuji na kriminalitu mládeže, opatření které jim lze ze zákona uložit k nápravě jejich protispolečenského chování a také na důležitost prevence kriminality a preventivních činností orgánů veřejné správy i nestátních organizací.

V současné době nám média čím dál tím častěji předkládají články o stále vzrůstající kriminalitě dětí a mládeže, kdy se v poslední době utvrzujeme v tom, že je nezbytné a žádoucí zabývat se prevencí kriminality stále u mladších a menších dětí. Je tedy velmi důležité věnovat dítěti čas, zabezpečit jeho řádnou výchovu, nastavit vzorce chování a v žádném případě netolerovat jeho protispolečenské jednání.

Má práce je v teoretické části zaměřena na pojmy v rámci kriminality mládeže. První kapitola této části stručně vysvětluje podstatu kriminality, její vývoj a strukturu a také druhy a osobnosti pachatelů. V druhé kapitole jsou uvedena veškerá opatření, která jsou mladistvým pachatelům ukládána za jejich protispolečenské chování. Dále je v této kapitole přiblížena ústavní a ochranná výchova, cíle a zařízení, ve kterých jsou tyto typy výchovy realizovány. Třetí kapitola teoretické části se zabývá prevencí kriminality na všech úrovních a to primární, sekundární a terciární, způsobem jejího organizování na meziresortní, resortní a místní úrovni. Závěrem je zde popsána služba nízkoprahového zařízení pro děti a mládež, její cíle a způsob poskytování služeb.

Praktická část této práce obsahuje kasuistiky tři chlapců, kterým byla nařízena ústavní výchova a u každé kasuistiky je popsána rodinná a osobní anamnéza, problémy, kterými dítě trpí, analýza a prognóza daného případu.

1 Kriminalita

Na začátku mé práce je třeba přiblížit a vysvětlit některé pojmy, které jsou s touto prací provázané a je dobré vědět jak s věci souvisí.

Prvním pojmem je kriminalita. Kriminalita je veškeré páchaní přestupků, trestných činů a jiných správních deliktů. Kriminalita se dá rozdělit podle toho, kdo je jejím pachatelem a to na kriminalitu dětí, kriminalitu mládeže a kriminalitu dospělých. Kriminalitu lze chápat také jako nejextrémnější článek sociální patologie. Její zdroje spočívají v oblasti sociální a situační. V souvislosti s faktory sociálními hovoříme o příčinách a v souvislosti se situačními o příležitostech. Eliminace sociálních příčin je předmětem širokého pojetí sociální politiky (výchova, vzdělávání, osvěta, sociální zabezpečení, trh práce atp., ale také trestní politika), zatímco situační aspekty spočívají v eliminaci příležitostí k páchaní trestné činnosti.

Jeden z nejzávažnějších problémů v boji s kriminalitou vůbec je trestná činnost mládeže. Kriminalita mládeže je negativní sociální jev, který je charakterizovaný porušováním právního řádu, jehož subjekty jsou mladí lidé. Motivy a příčiny, které vedou mládež k takovéto činnosti, jsou různé. Základem boje s kriminalitou mládeže je výchova v rodině. Příklad rodičů je nejlepším výchovným prostředkem. Neméně důležitými výchovnými faktory jsou škola, mimoškolní činnost, kolektiv kamarádů (Mühlpachr, 2001).

Oblastmi, které předurčují kriminální chování mládeže a jsou s těmito faktory úzce spjaty, jsou reprezentovány poruchami chování, krádežemi, opouštěním domova a záškoláctvím, toxikomanií, alkoholismem, zneužíváním léků, čicháním těkavých látek, poruchami sexuální aktivity, sebepoškozováním, sebevraždami.

1. 1 Kriminalita mládeže

Trestná činnost dětí a mladistvých se v mnoha ohledech od trestné činnosti starších věkových skupin výrazně liší, a to jak svojí strukturou, početností, způsoby provedení, motivací, tak i osobnostními charakteristikami pachatele. Trestná činnost dětí a mladistvých se velmi těžko zjišťuje, prokazuje, vyšetřuje a postihuje. Latence

u kriminality dětí a mladistvých se odhaduje jako větší než část evidované kriminality a její morální následky jsou považovány za společensky závažnější než u dospělých.

1.2 Mladistvý

Mladistvým je chápán ten, který dovršili patnáctý rok věku a nepřesáhl osmnáctý rok věku, **dítětem** je ten, který je mladší patnácti let. Dospělým se pak rozumí osoba od osmnáctého roku svého života. De lege lata se již neuzívá v souvislosti s kriminálním chováním mladistvých pojmu „trestný čin“ nýbrž „provinění“ neboť je to dle zákona čin jinak trestný. Rozhodujícím faktorem vymezení této kategorie subjektů protiprávních činů je tedy věk pachatele, přičemž jako dalším kritériem je, že mladistvý pachatel v době spáchání činu musí dosáhnout takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost. V případě nedostatku kteréhokoli z těchto podmínek není mladistvý za tento čin trestně odpovědný.

1.3 Mladý dospělý

Tento pojem se používá v souvislosti ukládání trestu a jsou to „osoby ve věku blízkém mladistvého“. Skutečnost, že osoba je ve věku blízkém věku mladistvého může z trestně právního hlediska znamenat polehčující okolnost. Trestní právo přikládá důležitost této skutečnosti v praxi výhradně v případech osmnáctiletých, případně devatenáctiletých pachatelů, zatímco ostatní vědy do této kategorie řadí osoby ve věku osmnáct až dvacet čtyři let.

Všechny tyto věkové kategorie mladých lidí mají svá specifika, která je vhodné brát v úvahu jak při objasňování motivace trestné či jinak trestné činnosti, tak při ukládání výchovných a ochranných opatření, trestních opatření či trestů. V neposlední řadě pak zařazení pachatele do věkové skupiny hraje důležitou roli při uskutečňování preventivních aktivit.

1.4 Chronický pachatel

Chronický pachatel představuje osobu, které se lidově říká kriminálník. V odborném jazyce se představy vývojové kriminologie o tomto typu nejvíce blíží koncepci tzv. kriminální kariéry. Již od útlého věku je jedinec nápadný pro své těžko ovladatelné chování a běžné výchovné postupy (tresty a pochvaly) na něj nezabírají a často se objevují epizody problematického chování (ataky vzteku, vzdorovitost, destruktivní projevy). K prvnímu kontaktu s místy sociální kontroly jako je policie, orgán sociálně právní ochrany dětí, dochází zpravidla mezi 6 až 12 rokem věku. Kolem 12 let věku se objevují již celkem závažné násilné delikty (např. loupeže), agresivita se rychle stupňuje, kolem 16 až 18 let je již jedinec mnohostranně kriminální a dopouští se jak majetkové, tak násilné kriminality (Čírtková, 2004).

1.5 Mladistvý delikvent

Mladistvý delikvent zahajuje konflikty s normami v době dospívání mezi 12 až 15 rokem věku. Do té doby byl jeho vývoj nenápadný. V jeho anamnéze tudíž chybí antisociální projevy v dětství. V době puberty dochází ke zlomu, pubescent se stává těžko ovladatelným, nerespektuje některé sociální ani právní normy, objevuje se typický obraz mladistvé delikvence (např. krádeže v obchodech, poškozování cizí věci, výtržnictví atd.). Na rozdíl od chronických pachatelů se mladiství delikventi dopouští především příležitostné kriminality, ve které dominuje protest proti rodičům či generaci dospělých a dále situační a skupinové faktory (Čírtková, 2004).

1.6 Latentní kriminalita

Latentní kriminalita je tzv. skrytá kriminalita. Jde o tu část kriminality, která vůbec nevyjde najevo a nestane se tak předmětem trestního stíhání. Latentní kriminalita tak značně zkresluje statistické údaje o zločinnosti, které shromažďují orgány činné v trestním řízení (jde o statistiky policejní, statistiky státního zastupitelství a statistiky soudní), které jsou vedle doplňujících šetření hlavními prameny pro získávání poznatků o stavu a vývoji zločinnosti. Latentní kriminalita zahrnuje ty trestné činy, které vůbec nebyly oznámeny policii nebo jí nebyly zjištěny. Dále ty trestné činy, jež sice byly

policií zjištěny, ale nikdy nebyli vypátráni pachatelé těchto trestných činů. Pod skrytou kriminalitu spadají i ty případy, kdy došlo ke stíhání pachatele, ale z nejrůznějších důvodů nebyl vynesena odsuzující rozsudek a také ty případy, kdy pachatelé, kteří se dopustili více trestných činů, nejsou stíháni pro všechny spáchané trestné činy, ale jen pro některé z nich.

1.7 Charakteristika a specifika trestné činnosti mladistvých pachatelů

Způsob páchaní trestné činnosti mládeže je věkem pachatelů výrazně determinován. Jednotlivé snahy a zvláštnosti je nutno specifikovat takto:

- výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem
- trestná činnost je častěji páchána se spolupachateli a ve skupině
- příprava trestné činnosti je nedokonalá, není naplánovaná
- chování se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací a znehodnocováním
- na páchaní trestné činnosti mladistvých má značný vliv alkohol, popřípadě návyková látka

- mladí pachatelé jednají více emotivně než rozumově
- pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim líbí (Chmelík, 1998).

1.8 Vývoj kriminality mládeže

V roce 1989 se o dětské kriminalitě prakticky nemluvalo, přestože tehdy byl podíl kriminality mládeže na celkové kriminalitě vyšší o 1,17 % než v roce 1999. Totéž platí i o brutalitě dětí, která se vyskytuje v různé formě a intenzitě případ od případu, nejčastěji jako šikana mezi dětmi. Použití zbraně různého druhu dětmi je pouze ojedinělé, záleží na okolnostech každého případu. Pro vývoj trestné činnosti devadesátých let v České republice jsou charakteristické právě kvalitativní a kvantitativní změny v kriminalitě dětí a mladistvých. Za posledních dvacet let se zvýšil trojnásobně počet řízení vedených proti dětem a mladistvým. Od roku 1990

vzrostl počet pachatelů ve věku 15 – 18 let o 100%, u dětí dokonce o celých 160%.

Mládež se dopouští nejen stále většího počtu majetkových trestných činů, ale co je hrozné, že dochází k nárůstu násilných útoků, které mnohdy končí až smrtí obětí. Není pochyb o tom, že současná generace dětí dospívá daleko dříve než tomu bylo v minulosti. Rovněž po fyzické stránce je mládež daleko dříve vyspělejší. Jestliže by došlo ke snížení dolní věkové hranice trestní odpovědnosti u těchto mladých pachatelů, mohla by být jejich trestná činnost řešena širší škálou trestních (nápravných) prostředků. (<http://tisk.juristic.cz/>)

Trestné činnosti se dopouštějí lidé v každém věku, více však v mládí a ranné dospělosti. Dle naší platné právní úpravy lze za přestoupení zákona mladistvého pachatele trestně stíhat pouze při dovršení patnácti let věku. Mladiství, tedy ti, kteří se pohybují ve věkové hranici patnácti až osmnácti let věku trestně odpovědní jsou, ale sankce, které jsou jim za porušení zákona ukládány jsou mírnější než u dospělých pachatelů. Osobami mladší patnácti let věku, které naše legislativa nazývá děti, při porušení zákona na místo trestní sankce může soud uložit v občanskoprávním řízení tzv. ochrannou výchovu, tj. výchova ve státním zařízení, které náleží do resortu ministerstva školství. I když se při vyšetřování prokáže, že osoba mladší patnácti let spáchala trestný čin, trestní postih je u ní vyloučen (Matoušek, 1998).

1.9 Struktura kriminality mládeže

Nejčastějšími trestnými činy, kterých se mladiství pachatelé dopouštějí jsou:

- Krádež
- Poškození cizí věci
- Porušování domovní svobody
- Výtržnictví
- Loupež
- Neoprávněné užívání cizí věci
- Ublížení na zdraví

Nejfrekventovanější jsou tedy majetkové trestné činy a to:

- Krádež věcí z aut

- Krádež aut
- Krádeže jízdních kol
- Vloupání do chat a domů
- Vloupání do bytů
- Vloupání do sklepů

Násilná trestná činnost je u mladistvých pachatelů zhruba desetkrát menší než majetková trestná činnost. Mravnostní trestné činy jsou nejméně obvyklé a jsou asi padesátkrát menší než majetkové trestné činy (Matoušek, 1998).

1.10 Typologie mladistvých pachatelů

Typologie je metoda umožňující v kriminologii rozčlenit pachatele trestných činů (osoby i osobnosti) podle určitých kritérií, znaků či souboru znaků do skupin, z nichž každou lze charakterizovat pomocí určitého modelu, prototypu, typu. V kriminologii se často setkáváme s rozdělením typologií zdůrazňující:

- a) převážně biologické charakteristiky osobnosti pachatelů
- b) převážně psychologické charakteristiky osobnosti pachatelů
- c) převážně sociologické charakteristiky osobnosti pachatelů.

Mezi typologiemi vycházejících z biologických aspektů osobnosti patří mezi nejnovější pojem označovaný jako „specifická porucha osobnosti“. Specifická porucha osobnosti je náhradou za dříve zmiňovanou psychopatii v nové klasifikaci duševních chorob, není diagnostikována jako nemoc, ale jako porucha osobnosti a chování dětí, mladistvých a dospělých. Obvykle je psychopatická osobnost charakterizována jako disharmonická osobnost s abnormními rysy, jejíž některé projevy mohou vést až ke kriminálnímu jednání. Disociální porucha se vyznačuje přítomností nezdrženlivosti, vyšší agresivitou a nezodpovědností. Mezi projevy takového chování u dětí a mladistvých zahrnujeme kázeňské přestupky ve škole, vzdorovitost, negativismus, lži. Odhaduje se, že zhruba 30 % všech trestných činů spáchají psychopaté (osoby se specifickou poruchou osobnosti) (Koudelková, 1995).

1.11 Osobnost pachatele

a) **Právní hledisko pachatele** – jedná se o fyzickou osobu, která je schopna ovládat a rozpoznávat své jednání, která dovršila určitého stanoveného věku pro trestní odpovědnost. V České republice je hranice trestní odpovědnosti za všechny spáchané trestné činy stanovena na 15 let.

b) **Biologického hlediska pachatele** – není rozhodující, zda se jedná o ženu či muže, i když drtivá převaha co do počtu pachatelů je na straně mužů. Jedna z obecně známých hypotéz uvádí tuto anomálii jako původní dělbu práce.

c) **Sociální hledisko pachatele** – pachatel je osobou, která prochází socializačním procesem, kde velmi důležitou roli hraje rodina. Funkčně neúplná, narušená rodina je vážným nebezpečím pro socializaci dítěte a příznivým faktorem pro kriminální vývoj. Trvale konfliktní vztahy mezi rodiči a dětmi se vysoce negativně projevují na formování osobnosti dítěte.

Osobnost je tedy možno ve vztahu ke kriminalitě charakterizovat jako organický celek duševního života člověka zahrnující jak biologický základ jedince, tak i společenské podmínky jeho života, včetně společenských vztahů (Hyhlík, 1977).

2 Opatření

2.1 Opatření ukládaná mladistvým

Opatření, která jsou mladistvým ukládána podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., mají vytvořit podmínky pro sociální a duševní rozvoj mladistvého a ochránit jej před škodlivými vlivy a před páčáním dalšího provinění. Tato opatření usměrňují způsob života mladistvého a tím podporují a zajišťují jeho výchovu. Jejich účelem je zamezit dalšímu páčání protiprávních činů, pomoci mu nalézt společenské uplatnění a přimět jej, aby se podle svých možností a schopností podílel na odčinění újmy, kterou způsobil. Mladistvému pachateli je podle § 10 zákona o soudnictví ve věcech mládeže možné uložit pouze tato opatření:

- výchovná opatření,
- ochranná opatření,
- trestní opatření.

2.1.1 Výchovná opatření ukládaná mladistvým

Jak již bylo řečeno výše, trestní zákoník pouze definuje ochrannou výchovu jako jedno z ochranných opatření. Její uložení je v kompetenci soudnictví ve věcech mládeže, a to z toho důvodu, že tento druh ochranného opatření je ukládán dětem, tedy osobám mladším 18 let. Na tyto děti se ve většině případů nevztahují tresty dospělých pachatelů trestných činů, které trestní zákoník řeší.

Těmito opatřeními jsou podle § 15 zákona o soudnictví ve věcech mládeže výchovná opatření:

a) Dohled probačního úředníka (§ 16) – pravidelné sledování chování mladistvého v rodině, kontrola výchovy rodičů, kontrola dodržování uložených povinností. Účelem je snížení možnosti opakování trestné činnosti mladistvého, zajištění ochrany společnosti, odborné vedení a pomoc mladistvému, aby byl schopen vést v budoucnosti

řádný život. Mladistvý je povinen spolupracovat, dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve stanovených intervalech, informovat jej o svých aktivitách. Probačnímu úředníkovi nesmí být bráněno ve vstupu do obydlí sledovaného mladistvého.

b) Probační program (§ 17) – může se jednat o program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého. Účelem je, aby se mladistvý vyhnul protizákonnému chování, aby byly urovnány vztahy mezi ním a poškozeným. Tento program je uložen soudem pouze se souhlasem mladistvého, že je ochoten se mu podrobit.

c) Výchovné povinnosti (§ 18) – jestliže mladistvý spáchal trestný čin, soud mu může nařídit, aby:

- bydlel s rodičem nebo osobou, která je odpovědná za jeho výchovu,
- aby přiměřenou finanční částkou přispěl na pomoc oběti trestného činu (tato finanční částka však musí být hrazena z prostředků mladistvého – podstatou je, aby za něj škodu nehradili např. rodiče),
- aby vykonal společensky prospěšnou činnost (ale pouze v takové míře, aby nebyla narušena jeho docházka do školy nebo zaměstnání, její výkon může zabírat maximálně 4 hod denně, 18 hod týdně a celkově 60 hod),
- aby se snažil o vyrovnání se s poškozeným,
- aby podle svých možností nahradil škodu, kterou způsobil, nebo jinak pomohl při odstraňování následků svého jednání,
- aby podstoupil léčení závislosti na návykových látkách,
- aby se ve svém volném čase podrobil programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému programu, který rozvíjí sociální dovednosti a osobnost mladistvého (nejedná se však o probační program).

d) Výchovná omezení (§ 19) – jedná se většinou o zákaz konkrétní činnosti, např. tedy:

- zákaz navštěvování akcí, zařízení nebo prostředí pro mladistvého nevhodného, zákaz pobytu na určitém místě,
- zákaz styku s určitými osobami,

- zákaz přechovávání předmětů, které by mohly sloužit k dalšímu páčání provinění,
 - zákaz užívání návykových látek,
 - zákaz hazardních her, sázek, hraní na automatech,
 - zákaz změny pobytu a zaměstnání bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi.
- Tato omezení nesmí narušit přípravu na budoucí povolání nebo výkon zaměstnání.

e) Napomenutí s výstrahou (§ 20) – napomenutí může udělit soud pro mládež, pokud již probíhá soudní řízení, nebo také státní zástupce v přípravném řízení. Vždy tak je učiněno v přítomnosti zákonného zástupce mladistvého. Napomenutím je mladistvému vytknuta protiprávnost jeho činu a mladistvý je upozorněn na důsledky, pokud bude pokračovat v protiprávním jednání. Postih (potrestání) jednání mladistvého může být přenechán jeho zákonnému zástupci, škole nebo výchovnému zařízení, ve kterém pobývá. Pokud byl mladistvý pouze napomenut, nedělá se záznam do jeho trestního rejstříku a považuje se tak za neodsouzeného. Tato opatření je možno uložit nejdéle na dobu 3 let.

2.1.2 Ochranná opatření ukládaná mladistvým

Ochranná opatření řeší § 21 zákon č. 218/2003 Sb. Těmito opatřeními jsou:

a) Ochranné léčení (§ 99 trestního zákoníku) – ukládá se pachateli, který spáchal trestný čin ve stavu změněného vědomí (intoxikace návykovou látkou), duševní poruchy či ve stavu nepřičetnosti, není tedy za čin potrestán, ale jeho pobyt na svobodě je společensky nebezpečný. Ochranné léčení může podle povahy zločinu být vykonáváno i ambulantně.

b) Zabezpečovací detence – je to vlastně ochranné léčení, které ale je vykonáváno v uzavřeném zařízení, spravovaném vězeňskou službou, takže je mnohem těžší z něj uprchnout, než když je léčba vykonávána v lékařském zařízení

c) Zabránění věci – (§ 101 trestního zákoníku) – pokud tato věc může ohrozit společnost, nebo může být použita ke spáchání trestného činu,

d) Ochranná výchova - může být uložena dítěti, které dovršilo 12-tý rok života. Viz kapitola 2.2 a 2.3.

2.1.3 Trestní opatření ukládaná mladistvým

Trestními opatřeními rozumíme podle § 24 zákona 218/2008 Sb.:

a) Obecně prospěšné práce (§ 26) – nesmí ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvých,

b) Peněžité opatření (§ 27) – může být mladistvému uloženo ve výměře od 1 000 Kč do 500 000 Kč jednorázově či ve splátkách, a to převážně v případech, že je mladistvý výdělečně činný, nebo to umožňují jeho majetkové poměry. Soud také stanoví náhradní opatření, pokud by nebyl peněžitý trest splněn.

c) Propadnutí věci,

d) Zákaz činnosti (§ 26) – může být mladistvému uložen až na 5 let, pokud to neomezí jeho přípravu na povolání,

e) Vyhoštění (§26) – se pachateli ukládá na dobu 1 – 5 let, musí se přihlížet k jeho rodinným poměrům a dítě jím nesmí být vydáno nebezpečí zpustnutí,

f) Domácí vězení – lze uložit na dobu max. 2 let za spáchání provinění,

g) Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce – maximální délka 5 let a k tomuto musí soud uložit i vhodná výchovná opatření,

h) Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem – je to obdobné jako u dospělých pachatelů, jedná se vlastně o pohružku odnětím svobody. Mladistvému se stanoví zkušební doba a pokud v ní nepovede řádný život, bude muset vykonat trest odnětí svobody v příslušné věznici pro mladistvé

i) Odnětí svobody nepodmíněné (§ 31) – lze jej uložit jen tehdy, kdy by žádná jiná opatření nevedla k dosažení účelu zákona, tj. zejména k nápravě mladistvého. Oproti dospělým obviněným se trestní sazby snižují na polovinu, přičemž dolní hranice nesmí přesáhnout jeden rok a horní hranice 5 let odnětí svobody. Pouze v případech, kdy by dospělému pachateli mohl být uložen výjimečný trest, může být opatření odnětí svobody uloženo mladistvému až na 10 let. Toto trestní opatření se vykonává odděleně od dospělých odsouzených ve zvláštních věznicích pro mladistvé nebo alespoň ve zvláštním oddělení věznice.

Vedle těchto opatření mohou být mladistvému pachateli uložena i vhodná výchovná opatření. Výkonem těchto opatření nesmí být ponížena lidská důstojnost mladistvého.

2.2 Ústavní výchova

Ústavní výchova je právně upravena zákonem č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Ústavní výchova slouží preventivně výchovným účelům, zajišťuje každému dítěti právo na výchovu a vzdělání, vytváří podmínky podporující jeho sebedůvěru, rozvíjí jeho citovou stránku, jeho osobnost a umožňuje dítěti aktivní účast ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu jeho plného harmonického rozvoje a s ohledem na jeho věk a potřeby.

V České republice představuje ústavní výchova jednu z forem náhradní výchovné péče. Ústavní výchovou rozumíme opatření nařízené soudem, které navrhuje orgán sociálně právní ochrany dětí (Matoušek, 2003).

Nařizuje se dětem a to v případech, kdy jiné výchovné opatření bylo zcela zjevně neúčinné a nevedlo k nápravě chování dítěte nebo jestliže ze závažných důvodů nemohou výchovu dítěte zabezpečit jejich rodiče. Soud může nařídit ústavní výchovu nebo svěřit dítě do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc i v případě, že jiná výchovná opatření nepředcházela, pokud je to nutné v zájmu nezletilého dítěte. Délka ústavní výchovy není časově vymezena, trvá tak dlouho, dokud je to nutné, nejdéle však do dosažení zletilosti dítěte. U zletilého dítěte lze ústavní výchovu prodloužit do devatenácti let a to na základě rozhodnutí soudu o ústavní nebo ochranné

výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělání. Ústavní výchova se nařizuje mravně narušeným dětem nebo i jen mravně ohroženým, u nichž je zanedbána řádná výchova ze strany jejich rodičů, nebo taky u dětí, které žijí v patologickém rodinném prostředí. Ústavní výchova se ukládá v případech, kdy chování dítěte nedosáhlo intenzity trestného činu. Ústavní výchova slouží jako silně preventivní prvek (Švancar a kol., 1988).

Z psychologického hlediska je ústavní výchova vhodná pouze jako přechodné řešení po odebrání dítěte ze závadové rodiny, než je pro něj nalezena jiná vhodná rodina v rámci náhradní rodinné péče (např. pěstounská nebo osvojitelská péče), nebo než se dítě může vrátit zpět do původní rodiny. Soud je proto povinen před nařízením ústavní výchovy vždy zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zabezpečit náhradní rodinnou péčí, která má vždy před ústavní výchovou přednost.

2.3 Ochranná výchova

Ochranná výchova je druhem ochranného opatření, které nařizuje soud v trestním řízení a které má zajistit prevenci, izolaci a resocializaci dítěte, jež se dopustilo společensky nebezpečného činu.

Ochrannou výchovu lze uložit pouze mladistvému a to v případě pokud o jeho výchovu není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině, nebo v rodině v níž žije. Nařizuje se i v případech, kdy dosavadní výchova mladistvého byla zanedbaná nebo v prostředí v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy a nepostačuje uložení výchovných opatření. Ochranná výchova trvá do té doby dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého. Vyžaduje - li to zájem mladistvého, může soud ochrannou výchovu prodloužit do dovršení jeho devatenácti let. Není – li možné ochrannou výchovu ihned vykonat, nařídí soud mladistvému dohled probačního úředníka. Ochranná výchova stejně jako ústavní výchova nemá trestní charakter a její uložení se nezaznamenává do rejstříku trestu (zákon č. 218/2003 Sb.).

Ochranná výchova také může být přeměněna na výchovu ústavní. Rozdíl mezi těmito dvěma formami náhradní výchovy je v omezeních a přísnosti výchovy. Ochranná výchova je určena pro mladistvé, kteří vykazují známky protiprávního chování. Ústavní výchova, je určena dětem, které nebyly řádně vychovávány ve vlastní rodině, ale přitom

nejevily známky závadného chování. Zde tedy důvod umístění dítěte v ústavní výchově vychází z rodinného prostředí, nikoliv z jeho závadného chování, jak je tomu právě v případě ochranné výchovy. Přeměna ochranné výchovy na ústavní může být provedena v případě, že převýchova mladistvého je natolik úspěšná, že můžeme očekávat, že se i bez omezení, která mu ochranná výchova přináší, bude chovat a pracovat řádným způsobem. V souvislosti s touto přeměnou může být mladistvému uložen dohled probačního úředníka nebo jiné výchovné opatření. Pokud se však mladistvý nebude chovat podle očekávání, může mu být ochranná výchova znovu nařízena.

Ústavní i ochranná výchova je vykonávána ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči. V tomto zařízení musí být zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělání, vytvářeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku.

Účelem zařízení je zajišťovat dítěti a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, případně do 19 let výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělání. Účelem školských zařízení pro preventivně výchovnou péči je předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdárnému vývoji osobnosti dítěte.

2.4 Cíl ústavní a ochranné výchovy

Hlavním rozdílem mezi ústavní a ochrannou výchovou je ten, že porušení ochranné výchovy je trestným činem, kdežto u ústavní výchovy nikoli. Nařízením ústavní výchovy chráníme ohroženého jedince před závadovou společností a nedostatečnou výchovou původní nefunkční rodiny. Uložením ochranné výchovy je do jisté míry společnost chráněna před závadovým chováním problémového jedince. Základním cílem ústavní a ochranné výchovy je snaha o resocializaci problémového jedince pomocí pedagogických postupů a výchovných terapií. Další cíle můžeme shrnout do několika bodů a to zejména:

- socializovat chování,
- utužování hygienických návyků,
- vštěpování řádu a povinností,
- nést zodpovědnost za své chování,
- rozvíjet empatie,
- utužování školních návyků a jejich navazujících povinností,
- napomáhat utvářet osobnost schopnou samostatného života v mezích sociálních norem.

2. 5 Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy jsou určena pro děti i se zdravotním postižením ve věku od 3 do 18 let, případně pro zletilé do 19 let. Zařízení může poskytnout i plné přímé zaopatření zletilému, nezaopatřenému, studujícímu dítěti po ukončení výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, nejdéle však do věku 26 let, a to na základě písemné smlouvy mezi nezaopatřeným dítětem a zařízením.

V těchto zařízeních probíhá celodenní péče o děti. Jestliže jsou zde umístěny děti s natolik závažnými poruchami chování, že není možné jejich zařazení do běžných škol, je při těchto zařízeních zřízena škola, základního a případně i středního stupně, kterou umístěné děti navštěvují. Základní organizační jednotkou pro práci s dětmi je výchovná skupina (v diagnostickém a výchovném ústavu) nebo rodinná skupina (v dětském domově). Výchovnou skupinu může v diagnostickém ústavu tvořit 4 – 6 dětí, ve výchovném ústavu 5 – 8 dětí. Takových skupin může být ve výchovném ústavu 2 – 6. Děti jsou do výchovných skupin zařazovány s ohledem na jejich výchovné, vzdělávací a zdravotní potřeby. Rodinná skupina je v dětském domově tvořena 6 – 8 dětmi, v dětském domově se školou 5 – 8 dětmi. Děti jsou zde smíšeného pohlaví a věku. V případě sourozenecké skupiny jsou děti zařazeny do stejné skupiny. Takových skupin může být v rámci jednoho zařízení 2 – 6.

Dětem, které jsou v plném přímém zaopatření zařízení je poskytováno stravování, ubytování a ošacení, dále jim zařízení poskytuje učební potřeby a pomůcky včetně úhrady nezbytně nutných nákladů na vzdělání také úhradu nákladů na zdravotní péči, léčiva a zdravotnické prostředky, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění. Těmto dětem také zařízení poskytuje kapesné, osobní dary a věcnou pomoc při odchodu

ze zařízení. Zařízení také dětem poskytuje náklady na dopravu do školy. Dětem mohou být na základě rozhodnutí ředitele dále hrazeny potřeby pro využití volného času a rekreaci, náklady na kulturní, umělecko, sportovní a oddechovou činnost a náklady na dopravu k osobám odpovědným za výchovu dítěte.

Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy:

- diagnostický ústav
- dětský domov
- dětský domov se školou
- výchovný ústav.

Školským zařízením pro preventivně výchovnou péči je středisko výchovné péče.

2.5.1 Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je vstupním diagnostickým zařízením, které poskytuje komplexní psychologický, pedagogický, sociální a zdravotní rozbor dítěte a podle výsledku a volné kapacity jednotlivých zařízení je dítě umístěno do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů. Pobyť v diagnostickém ústavu může být buď nařízen soudem anebo tzv. dobrovolným pobyť. Při dobrovolném pobyť jsou zde děti přijímány na žádost rodičů a zákonných zástupců (nejčastěji z důvodu poruch chování). Délka pobyť v diagnostickém ústavu dosahuje maximálně 8 týdnů. Diagnostický ústav přijímá také děti, které jsou na útěku z ústavní výchovy. Ústav je povinen dítě do 3 dnů převzít. Podobně diagnostický ústav přijímá i děti, které jsou na útěku z domova, a to na základě rozhodnutí soudu o předběžném opatření. Při umístování dítěte do zařízení náhradní péče se diagnostický ústav snaží umístit dítě co nejbliže k rodičům, pokud je to v zájmu dítěte.

Diagnostický ústav podle potřeb dítěte provádí:

- diagnostické vyšetření dítěte pedagogickou a psychologickou formou,
- vzdělávací činnost zjišťováním úrovně dosažených znalostí a dovedností, stanovuje a realizuje specifické vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje dítěte,
- terapeutickou péči prostřednictvím pedagogických a psychologických činností směřující k nápravě poruch v sociálních vztazích a chování dítěte,
- výchovnou a sociální péči, vztahující se k osobnosti dítěte a k jeho rodinné situaci a nezbytnou sociálně právní ochranu.

Na základě výsledků diagnostických, vzdělávacích, terapeutických, výchovných a sociálních činností diagnostický ústav zpracovává komplexní diagnostickou zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb v zájmu rozvoje osobnosti dítěte.

Diagnostické ústavy jsou členěny podle věku a podle pohlaví. Pokud není diagnostický ústav rozdělen podle pohlaví, nejsou ani výchovné skupiny monogamní. Podle věku umístovaných dětí se diagnostické ústavy dělí na:

a) Dětské diagnostické ústavy – pro děti od šesti let, výjimečně již od tří do patnácti let, při DDÚ je zřízena škola, která zajišťuje vzdělání; na území ČR existuje osm ústavů.

b) Diagnostické ústavy pro mládež – pro děti od patnácti do osmnácti let, součástí ústavu je také škola; na území ČR jsou dva ústavy pro dívky a tři ústavy pro chlapce.

2.5.2 Dětský domov

Dětský domov je zařízení pro děti, které nemají možnost vyrůstat v rodině, především z důvodu, že vlastní rodina není schopna nebo ochotna se o něj starat. Dětský domov zajišťuje péči o děti ve věku od 3 do 18 let s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování a kterým byla nařízena ústavní výchova ze sociálních důvodů. Ve vztahu k dítěti plní dětský domov zejména funkci výchovnou, vzdělávací a sociální. Děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Do

dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu se svými dětmi. Dětské domovy rovněž plní funkci zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je zařízení, které poskytuje ochranu a pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče nebo je-li vážně ohrožen jeho život, příznivý vývoj, jde-li o dítě týrané, zneužívané, dítě, které se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy jsou jeho základní práva vážným způsobem ohrožena. Zařízení poskytuje dítěti uspokojování základních životních potřeb, včetně ubytování a zajištění lékařské, psychologické a jiné nutné péče.

Dětské domovy dělíme na:

a) Dětský domov rodinného typu - děti zde mohou zůstat až do ukončení své profesní přípravy, nejdéle však do dvaceti šesti let; základní organizační jednotkou je rodinná buňka o osmi až deseti dětech, která má své vlastní prostory. Vychovatelé jsou oslovováni jako teta a strýc.

b) Dětský domov internátního typu - základní organizační jednotkou je výchovná skupina do patnácti dětí.

2.5.3 Dětský domov se školou

Dětský domov se školou zajišťuje péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, mají-li závažné poruchy chování, o děti, které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči, o děti, kterým je uložena ochranná výchova. Do dětského domova se školou mohou být zpravidla umísťovány děti od 6 let do dokončení povinné školní docházky. Pokud se dítě po ukončení povinné školní docházky nemůže pro pokračující závažné poruchy chování vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo neuzavře-li pracovní právní vztah, je přefazeno do výchovného ústavu.

2.5.4 Výchovný ústav

Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženu ochrannou výchovou, popřípadě jako výchovný ústav nebo výchovná skupina pro děti s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou, které jsou nezletilými matkami, a jejich děti, nebo pro děti, které vyžadují výchovně léčebnou péči.

Do výchovného ústavu může být umístěno i dítě starší 12 let, má-li uloženu ochrannou výchovu a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno do dětského domova se školou. Výjimečně, v případech zvláště závažných poruch chování, lze do výchovného ústavu umístit i dítě s nařízenou ústavní výchovou starší 12 let. Při výchovném ústavu se jako jeho součást zřizuje základní nebo speciální škola, také může být jako jeho součást zřízena i střední škola (Hoferková, 2009).

2.6 Výkon trestu u mladistvých

Výkon trestu odnětí svobody u mladistvých je upraven obecnými ustanoveními zákona 169/1999 o výkonu trestu odnětí svobody a dále jsou vymezena určitá specifika (§ 60 - § 65). U mladistvých je zohledněna jejich adolescentní vývojová etapa spojená s různou mírou dosažené sociální úrovně chování a sociální odpovědnosti. Výkon trestu u mladistvých intenzivněji realizuje výchovnou funkci trestu především prostřednictvím:

- uplatňovaných specifických způsobů zacházení s mladistvým odsouzenými,
- specializovaných resocializačních programů,
- kázeňské praxe,
- stupni vnitřní diferenciaci, které přihlížejí ke zvláštnostem výkonu trestu u mladistvých s psychopatickou strukturou osobnosti, drogově závislých a mladistvých s duševní poruchou.

Součástí resocializačních programů u mladistvých je vždy vzdělávání a vhodná forma sociálního výcviku. Pro mladistvého je účast na stanovené formě vzdělávání povinná a může probíhat formou denního studia. V tomto případě je pak vzdělávání postaveno na roveň pracovnímu zařazení.

2.7 Právo pro každý den (Street law)

Právo pro každý den nebo-li dnes častěji Street Law je interaktivní vzdělávání o zákonech, demokracii a lidských právech. Díky aktivnímu zapojení všech studentů rozvíjí nejen právní znalosti, ale zejména praktické dovednosti, jež jsou potřebné v osobním i profesionálním životě: řešení konfliktu, kritické myšlení, srozumitelný projev, samostatnost a schopnost nahlížet na problémy z více úhlů. Studenti o problémech diskutují, věnují se aktuálním společenským otázkám, učí se řešit spory a účastní se simulovaných soudních přelíčení a debatních soudu - jakýchsi „her na soud“. Sledují ale i reálné soudní případy, navštěvují soudní přelíčení a setkávají se s úředníky.

Metodologie programu je interaktivní, takže studenti se na výuce sami aktivně podílejí. Učitelé programu pracují společně s právníky, studenty práv, soudci, policií, policejními referenty pro zločinnost mládeže, zákonodárci a dalšími odborníky z veřejnosti. Na základě těchto programů a zkušeností s jejich výukou vznikla učebnice Právo pro každého, která vyšla na konci minulého roku. Obsahuje nejen teoretické právní znalosti, ale i metodiku pro učitele a praktické pracovní listy pro studenty veřejného vystoupení. V řadě modelových nácviku objevíte nejlepší postupy řešení pro různé situace mezilidských vztahu. Projekt nazvaný Street Law vznikl ve Spojených státech, poprvé byl vyučován v 70. letech ve vybraných středních školách v Columbi. Instruktoři byli studenti práv z Georgetown University Law Center. Projekt se postupně rozšířil jako alternativní předmět do všech státních středních škol ve Washingtonu. První ucelená učebnice byla vydána v roce 1974 speciálně pro District of Columbia. Vznikla jako výsledek revizí dřívějších textů, důležitou úlohu sehrála hodnocení a připomínky žáků, učitelů a studentů práv. V současné době je projekt realizován ve více než 30 zemích světa všech kontinentů, včetně zemí střední Evropy. V České republice je program zaváděn od roku 1998 a tento program koordinuje občanské sdružení Partners Czech.

V rámci projektu Právo pro každý den jsou nebo byly realizovány následující aktivity:

- školení pro učitele
- školení v hodinách občanské výchovy a společenských věd,
- školení pro studenty pedagogických fakult,
- školení pro studenty právnických fakult,
- probační a resocializační program pro mladé prvopachatelé,
- spolupráce s Člověkem v tísní na projektu VARIANTY II,
- prodej učebnice Právo pro každý den,
- prodej učebnice Právo v prostředí ústavní výchovy,
(http://www.partnersczech.cz/soubory/info_pravo.pdf)

3 Prevence

3.1 Pojem prevence kriminality

Prevence kriminality zahrnuje soubor nerepresivních opatření, tedy veškeré aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty směřující k předcházení páčání kriminality a snižování obav z ní.

Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledkem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality a jejich následků, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí, nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů. Jedná se o opatření sociální prevence, situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů. Prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejzávažnějším patří nejrůznější formy závislostí a sociální vyloučení.

3.2 Objekty prevence kriminality

- kriminogenní faktory - sociální prostředí, příčiny a podmínky kriminality,
- potenciální či skuteční pachatelé trestné činnosti,
- potenciální či skutečné oběti trestných činů.

3.3 Struktura prevence kriminality

3.3.1 Sociální prevence

Představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páčání trestné činnosti. Efektivita sociální prevence je obtížně statisticky či ekonomicky měřitelná, lze na ni jen usuzovat, a to z hlediska odhadů sociálních perspektiv jedinců - objektů preventivního působení. Sociální prevence je součástí sociální politiky.

3.3.2 Situační prevence

Staví na zkušenosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Prostřednictvím opatření režimové, fyzické a technické ochrany se snaží kriminogenní podmínky minimalizovat. Nejefektivněji působí při omezování majetkové trestné činnosti. Úspěšnost situační prevence je vysoká, je však podmíněna adekvátní volbou opatření a finančními a personálními prostředky do ní vložených.

3.3.3 Prevence viktimizace

Prevence viktimizace neboli prevence toho, jak se stát obětí trestného činu **a pomoc obětem trestných činů**, je založena na konceptech bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob.

V praxi se jedná o skupinové a individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností. Užívá metody sociální i situační prevence, a to podle míry ohrožení na primární, sekundární i terciární úrovni (Večerka, 1997).

3.4 Úrovně preventivních aktivit

Sociální a situační přístupy se vzájemně doplňují v primární, sekundární a terciární prevenci.

a) Primární prevence zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity zaměřené zejména na nejširší veřejnost. Zvláštní pozornost je zaměřena na pozitivní ovlivňování zejména děti a mládeže (využívání volného času, možnosti sportovního vyžití). Mezi realizátory primární prevence patří především rodina, škola a lokální společenství.

b) Sekundární prevence se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti

(specializovaná sociální péče), na sociálně patologické jevy (např. drogové a alkoholové závislosti, záškoláctví, gamblerství, povalečství, vandalismus, interetnické konflikty – konflikty s rasovým podtextem, dlouhodobá nezaměstnanost) a příčiny kriminogenních situací. Mezi realizátory sekundární prevence patří především orgán sociálně právní ochrany dětí, pedagogicko - psychologická poradna, Policie České Republiky, Městská Policie, soudy, probační a mediační služba.

c) Terciární prevence spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob (pracovní uplatnění vč. rekvalifikace, sociální a rodinné poradenství, pomoc při získávání bydlení). Jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí. Mezi realizátory terciární prevence patří především výchovné ústavy, vězeňská služba České Republiky, probační a mediační služba a další státní a nestátní instituce.

Odpovědnost za oblast primární a sociální prevence spadá do působnosti rodiny, obce a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Sekundární a terciární prevence je s ohledem na odbornou náročnost jednotlivých aktivit záležitostí resortu Ministerstva práce a sociálních věcí a v některých souvislostech i Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva zdravotnictví. Ve specifické části populace působí i Ministerstvo obrany.

3.5 Způsob organizování prevence kriminality v ČR

V České republice je prevence kriminality organizována na třech úrovních:

a) Na meziresortní úrovni - těžiště meziresortní spolupráce spočívá ve vytváření preventivní politiky vlády ve vztahu k tradiční (obecné) kriminalitě a koordinace preventivních činností jednotlivých resortů zastoupených v Republikovém výboru pro prevenci kriminality a podněcování nových aktivit.

b) Na rezortní úrovni - programy prevence kriminality vycházejí z věcné působnosti jednotlivých ministerstev, obohacují jejich běžné činnosti o nové prvky a přístupy a ovlivňují tvorbu příslušné legislativy.

c) Na místní úrovni - do níž jsou zapojeny orgány veřejné správy, police, nevládní organizace a další instituce působící v obcích. Podstatou systému prevence kriminality na místní úrovni je optimální rozložení působnosti v oblastech sociální a situační prevence s ohledem na místní situaci, potřeby i možnosti.

Z hlediska účinnosti jsou nejefektivnější programy prevence kriminality na místní úrovni. Představují systém metodické, koncepční a finanční podpory ze strany ústředních orgánů státní správy a samosprávy a podpory vzniku programů prevence kriminality ve městech a obcích zatížených vysokou mírou kriminality a dalšími kriminálně rizikovými jevy.

Podstatou těchto programů je součinnost orgánů státní správy, samosprávy, policie a nestátních neziskových organizací. Záběr programu je podmíněn místní situací v oblasti vývoje sociálně patologických jevů, potřebami, zájmem a schopnostmi lidí a finančními prostředky. Za realizaci programů prevence kriminality nesou odpovědnost obecní zastupitelstva.

(<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/system/pojmy/1.1.htm>)

3.6 Republikový výbor pro prevenci kriminality

Celou prevenci kriminality v České Republice zajišťuje Republikový výbor pro prevenci kriminality (dále jen Republikový výbor) je meziresortní iniciační, koordinační a metodický orgán zřízený při Ministerstvu vnitra usnesením vlády ze dne 3.11.1993 č. 617. Řídí se statutem a jednacím řádem schváleným vládou České republiky. Schází se zpravidla 1x měsíčně a řídí se plánem činnosti.

Předmětem činnosti Republikového výboru je vytváření koncepce preventivní politiky vlády České republiky na meziresortní úrovni a její konkretizace na úrovni místní. Současně nese gesci za zpracování materiálů pro jednání vlády České republiky z oblasti prevence kriminality. Schvaluje žádosti o dotace na projekty prevence kriminality předložené městy, včetně výše finančních prostředků z kapitoly Všeobecná pokladní správa státního rozpočtu. Republikový výbor má 19 členů. Předsedou Republikového výboru je ministr vnitra, výkonným místopředsedou je 1. náměstek ministra vnitra. Činnost sekretariátu zajišťuje odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra.

V Republikovém výboru je zastoupeno:

- Ministerstvo dopravy
- Ministerstvo financí
- Ministerstvo obrany
- Ministerstvo práce a sociálních věcí
- Ministerstvo pro místní rozvoj
- Ministerstvo spravedlnosti
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- Ministerstvo vnitra
- Ministerstvo zdravotnictví
- Nejvyšší státní zastupitelství
- Policejní prezidium
- Generální ředitelství cel
- Generální ředitelství vězeňské služby
- Institut pro kriminologii a sociální prevenci
- Správa služeb zaměstnanosti Ministerstva práce a sociálních věcí
- Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity
- Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky

Jako poradní orgán Republikového výboru byla zřízena Komise pro výběr projektů Programu prevence kriminality na místní úrovni. Výsledkem meziresortní spolupráce je vybudovaný systém prevence kriminality v České republice, který se opírá o resortní preventivní programy, programy prevence kriminality na místní úrovni, aktivity Policie ČR, nestátních neziskových organizací i podnikatelských subjektů (Matoušek, 1998, 2003).

3.7 Prevence kriminality na krajské úrovni

Úkolem krajské úrovně je vytvářet preventivní politiku v rámci své působnosti, koordinovat a zabezpečovat ji po metodické, konzultační a částečně finanční stránce. Základní funkce strategie je podpora menších měst a obcí v kraji, jenž nepřísluší do městské úrovně systému prevence kriminality a to prostřednictvím realizace vhodných preventivních opatření, která aktivně reagují na jejich vzniklé potřeby a problémy.

Nástrojem pro realizaci preventivní politiky na této úrovni jsou Krajské programy prevence kriminality. Jednou z podmínek k realizaci Krajských programů je vytvoření pracovní skupiny, jejímž vedoucím je náměstek hejtmána kraje zodpovědný za sociální oblast, tvoří ji zástupci Policie ČR, PMS, OSPOD, koordinátor pro národnostní menšiny a romské záležitosti, krajský manažer prevence kriminality, krajský koordinátor prevence sociálně patologických jevů a zástupce výchovného ústavu.

Efektivních opatření v oblasti prevence kriminality lze dosáhnout pouze dlouhodobou a koordinovanou spoluprací orgánů státní i místní správy, nestátních subjektů, právnických subjektů a občanů kraje. (<http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz>)

3.8 Prevence kriminality na městské úrovni

Zahrnuje města s počtem obyvatel nad 25 tisíc. Úkolem městské úrovně je vytvořit komplexní přístup k prevenci kriminality. Cílem preventivních programů měst by měla být ochrana lokálních komunit před kriminalitou, posílení pocitu bezpečí občanů, kooperace všech institucí, které na místní úrovni působí a integrace Policie ČR do preventivních aktivit města.

3.9 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)

3.9.1 Definice NZDM

Služba je určena rizikovým, neorganizovaným dětem a mládeži, kteří se nacházejí v obtížné životní situaci, jsou ohroženi sociálně patologickými jevy nebo mají vyhraněný životní styl neakceptovaný většinovou společností. Jde o službu poskytovanou na základě principu nízkoprahovosti. Základním prostředkem pro navázání kontaktu s cílovou skupinou je nabídka volnočasových aktivit.

Účelem je zlepšit kvalitu života cílové skupiny předcházením, snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících s jejich způsobem života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky, aby v případě zájmu mohli řešit svoji nepříznivou sociální situaci.

3.9.2 Cíle NZDM

Hlavním cílem NZDM je zlepšit kvalitu života cílové skupiny (dále jen CS).

V rámci volnočasové nabídky NZDM:

- umožnit smysluplně trávit volný čas,
- podporovat vlastní aktivity,
- rozvíjet individuální schopnosti a dovednosti.

V rámci sociálních služeb:

- vyhledat, oslovit, kontaktovat,
- předcházet, snižovat a omezovat rizika dopadu sociálně patologických jevů,
- rozvíjet sociální dovednosti,
- pomáhat v obtížných životních situacích,
- posílit schopnost zvládat obtížné životní situace vlastními silami.

3.9.3 Cílová skupina

Rizikové, neorganizované děti a mládež ve věku 6 - 26 let (jednotlivá NZDM si určují věkové vymezení na základě určitých podmínek), vázané určitou lokalitou (místem), kteří:

- jsou ohroženi sociálně patologickými jevy (kriminalita, zneužívání návykových látek, násilí, diskriminace, záškoláctví, nezaměstnanost...),
- nacházejí se v obtížné životní situaci (narušené rodinné, partnerské, vrstevnické vztahy, nízká sociální a životní úroveň, problémy ve škole, v zaměstnání, zdravotní handicap...),
- mají vyhraněný životní styl těžko akceptovaný většinou společností (ideologické skupiny, gangy, ...).

3.9.4 Poskytované služby

- volný vstup a pobyt (vychází z principu nízkoprahovosti),
- volnočasové aktivity (různé výtvarné, hudební, sportovní aktivity...),
- sociální služby (kontaktní práce, poradenství, pomoc v krizi, informační servis, zprostředkování návazné služby, doprovod, osobní asistence, práce s blízkými osobami klienta),
- aktivity a činnosti zaměřené na prevenci (besedy, specializované programy...).

3.9.5 Způsob poskytování služby

Základním principem pro poskytování služeb je princip nízkoprahovosti:

- NZDM realizuje službu tak, aby byla umožněna maximální přístupnost, tedy ve snaze odstranit technické, psychologické a sociální bariéry, které by bránily cílové skupině vstupu do prostoru zařízení či využití nabídky poskytovaných služeb,
- pro omezení přístupu klienta ke službě není důvodem pasivita či etnická a názorová odlišnost,
- klient má možnost zůstat v anonymitě,
- pro užívání služby není podmínkou členství ani jiná forma registrace.

Pravidelná docházka do zařízení není podmínkou užívání služby. Klienti mohou přicházet a odcházet v rámci otevírací doby zařízení podle svého uvážení.

- Klient není povinen zapojit se do připravených činností.
- Služby jsou poskytovány bezplatně. Finanční spoluúčast klienta je možná při navazujících aktivitách (např. koncerty, víkendové pobyty, tábory...).
- Klienti se mohou podílet na činnosti NZDM a ovlivňovat ji.
- NZDM má samostatný vchod a není propojeno s takovým typem instituce, který by snižoval přístupnost (např. úřady, policie, školy).

3.9.6 Způsob získávání klientů

Základním prostředkem pro oslovování klientů NZDM je atraktivní nabídka pro trávení volného času. Touto cestou je vytvářen prostor pro přirozené navázání kontaktu s klientem a následné poskytování sociálních služeb.

Dalšími způsoby pro získávání klientů jsou např.: terénní sociální práce (streetwork), spolupráce a doporučení klienta dalšími institucemi (kurátoři pro mládež, školy, střediska výchovné péče...) nebo informováním široké veřejnosti prostřednictvím médií, informačních letáků apod.

4 Kazuistiky

V této části chci přiblížit tři chlapce, kterým je nařízeno výchovné opatření. Tyto kasuistiky byly vybrány při vykonávání mé odborné praxe ve výchovném ústavu v Ostravě – Hrabůvce.

4.1 Pavel

4.1.2 Úvod

Pavel je dnes 17-ti letý chlapec, který je stále v péči výchovného ústavu a nadále tak vykonává soudem nařízenou ústavní výchovu. Důvodem pro nařízení ústavní výchovy v roce 2008 byla vysoká neomluvená absence ve škole, nedůsledná a nedostatečná příprava do školy, páchané provinění (vesměs ublížení na zdraví), nedostatečná péče o chlapce ze strany matky (u které byl před nástupem do VÚ v péči), experiment s drogou. Matka vůbec nespolupracovala ani se školou, ani s jinou institucí, na chlapce vůbec nedohlížela, v průběhu výkonu ústavní péče byla soudem odsouzena za spáchání trestného činu ohrožování mravní výchovy mládeže.

4.1.3 Anamnéza

a) rodinná anamnéza

Pavel se narodil z manželství, které bylo později rozvedeno. Chlapec má celkem 2 starší bratry, z toho jednoho nevlastního. V době nařízení ústavní výchovy žil Pavel v domácnosti se svou matkou a jedním ze starších bratrů. Rodiče o výchovu Pavla nejevili žádný zájem, oba společně chlapcovo závadové chování a i jeho trestnou činnost bagatelizovali, občas i kryli. Nikdo z rodičů nespolupracoval s žádnou z institucí (škola, kurátor, PMS, soud). Nikdy na předchozí pozvání nikdo z rodiny na jednání nedošel. Soudem stanovený opatrovník v době výkonu ústavní péče žádal soud o zbavení rodičů rodičovské zodpovědnosti. Soud vyhověl pouze v případě otce, který je v současnosti neznámého pobytu a nikdy se o chlapce nezajímal. Návrh u matky zamítl s odůvodněním, že přestože její výchova a dohled trpěly závažnými nedostatky,

v době řízení částečně, alespoň na výzvu, spolupracovala s institucemi. Jako jediný pozitivní vzor a dočasná autorita pro Pavla byl jeden z jeho starších bratrů, který se na jeho výchovu snažil dohlížet.

b) osobní anamnéza

Dle dostupných informací začalo problémové chování Pavla již na základní škole. Zde se vyskytovaly nejen neomluvené absence, ale rovněž byla patrna nedůsledná, nebo spíše žádná příprava chlapce do školy. Zcela zjevně na něj nikdo při přípravě do školy nedohlížel, ani ho nikdo nekontroloval, nemotivoval. Chlapec chodil do školy velmi nepravidelně a když tam již byl, nespolupracoval, obtěžoval ostatní spolužáky. Škola se několikrát snažila o nápravu, ale nikdo z rodičů v tomto ohledu nespolupracoval, takže k nápravě nedocházelo. Pavel měl krom rozsáhlé neomluvené absence na konci školního roku i vysoký počet nedostatečných. V té době byl již kurátorem podán návrh k soudu k nařízení výkonu ústavní výchovy.

Důvodem bylo nerespektování autorit, nedostatečná péče a výchova, agresivita vůči ostatním dětem, ale i pedagogům a dospělým, aktivní účast v Avarové partě, experiment s drogou.

Následně byla soudem nařízená ústavní výchova a Pavel byl matkou odveden do diagnostického ústavu v Ostravě. Umístěním do výchovného zařízení byl zaskočen, tento aspekt se snažil vyvážit suverénním dojmem. Tato snaha u něj však vyznívala spíše teatrálně. Zpráva diagnostického ústavu hodnotí Pavla jako sociálně a psychicky nezralého chlapce, který jen se silným sebezapřením dokáže respektovat pravidla a pedagogické pracovníky. Vyznačoval se tendencemi jednat bezhlavě až impulsivně.

V popředí nepříliš kvalitního hodnotového systému se u Pavla rýsovala jeho snaha vrátit se do původního rodinného prostředí, kde nebyl svazován vůbec žádnými (nebo pouze základními) pravidly a stabilní kontrolou, kterou však Pavel nutně potřeboval (měl-li být zdárně resocializován).

Po provedené diagnostice byl chlapec přemístěn do výchovného ústavu v Ostravě, odkud začal docházet do tříletého učebního oboru podle svého přání, se zaměřením na automobily. Krátce po zahájení školního roku se však opětovně projevil zásadní problém s Pavlovou docházkou do školy. Tu se sice díky každodenní kontrole a každodenní spolupráci vychovatelů z výchovného ústavu a se školou zkorigovat a silně omezit neomluvenou absenci, ale Pavel ve škole zcela nespolupracoval, do hodin docházel později, měl problémy s komunikací s pedagogy, s respektováním školního

řádu a autority učitelů. Dalším velkým problémem byly jeho špatné vědomosti a znalosti ze základní školy. Pavel neměl v učivu v podstatě na co navázat, což se projevovalo jeho absolutním nezájmem o probíranou látku a o předměty. Jeho klasifikace byla v podstatě ve všech předmětech nedostatečná nebo nebyl klasifikován.

V té době se již opět začaly u Pavla projevovat tendence páchat provinění, porušovat zákony. Několikrát přišel do výchovného zařízení pod vlivem alkoholu, často měl i pozitivní testy na THC. Při pohovorech nijak nepopíral časté užívání THC a alkoholu, sděloval i, že víkendové dovolenky, na které ho žádala jeho matka, tráví v podstatě bez dozoru a ve společnosti své party. Noční dobu o dovolenkách trávil na diskotékách a touláním po městě s partou. Alkohol pil na každé dovolence. V době dovolenek byl účasten několika rvaček na diskotéce nebo v ulicích města, vždy ale popíral svou aktivní účast, sděloval, že se pouze díval a do rvačky nijak nezasahoval.

V průběhu jedné dovolenky bylo pracovníkům výchovného ústavu policií sděleno, že Pavel byl zadržen pro násilnou trestnou činnost, kdy se měl společně s dalšími svými kamarády účastnit ničení aut před jednou diskotékou a po okřiknutí náhodným chodcem, tohoto měli společně napadnout a to kopy a údery do celého těla. Následně na něj vytáhli nůž a bodli ho u srdce. Z místa činu pak hned utekli, ale celá skupina byla následně policií zadržena. Účastníci byli obviněni z pokusu vraždy, výtržnictví a dalších provinění. Pavel nebyl, jako jediný ze skupiny útočníků, vzat na vazbu a byl vyšetřován na svobodě. Po tomto incidentu se na chvíli Pavlovo chování změnilo, připouštěl svou aktivní účast v konfliktu, litoval svého chování a jednání. Po propuštění napadeného muže z nemocnice a prvních výsleších za účasti advokátů, se však Pavlovo chování opět změnilo. Začal věc bagatelizovat, již se nikdy nevyskytly pocity viny a sklíčenosti, Pavel jasně před všemi vrstevníky demonstroval, že jelikož muž přežil a on je mladistvý, nebude odsouzen do výkonu trestu, ale bude mít podmínku. V tomto ho viditelně ujišťoval a utvrzoval i jeho advokát. Pavel přestal zcela slyšet na varování a rady pedagogů, stále se odvolával na sdělení jeho advokáta. Do doby soudu za tuto trestnou činnost byl Pavel opětovně obviněn za násilnou trestnou činnost a to za loupež, které se měl dopustit na svém kamarádovi a pak za provinění krádeže mobilu, který vylákal od náhodného známého.

Za výše popsanou trestnou činnost byl Pavel skutečně krajským soudem odsouzen k trestu, který mu byl (jako jedinému z party), podmíněně odložen na delší zkušební dobu. Pavlův advokát však proti rozsudku podal odvolání a požadoval zproštění viny svého klienta. Odvolací soud doposud ve věci nerozhodl.

Za další, výše popsanou trestnou činnost, byl Pavel postupně soudy odsouzen. Vždy mu však byly uděleny tresty s podmíněným odkladem.

Výchovné zařízení, ve spolupráci s kurátorem chlapce, opakovaně soudu navrhovalo i uložení ochranné výchovy, aby tak bylo možno na Pavla lépe působit speciálně pedagogickými prostředky a byla by větší šance v resocializaci Pavla. Soud však nikdy tomuto návrhu nevyhověl.

Ve stávající škole byla již situace neúnosná, proto výchovné zařízení požádalo (po domluvě s Pavlem a jeho matkou) o změnu školy a oboru. Po 4 měsících stávající školy byl realizován přestup na mnohem snazší, dvouletý učební obor. Tuto školu však na žádost matky ukončil pro absolutní nezájem do 1 měsíce.

V té době Pavel získal rozhodnutím soudu jistotu, že nebude odsouzen do věznice, pravděpodobně proto se jeho chování ještě výrazněji zhoršilo. Sice mu už nebyla prokazována nová trestná činnost, ale Pavel omítal respektovat jakoukoliv nařízenou ústavní výchovu, přestal docházet do školy, ve dnech se toulal neznámo kde, na ústav se vracel až ve večerních nebo nočních hodinách, nerespektoval žádné nařízení nebo omezení. Z uvedených důvodů a jelikož bylo jasné, že na chlapce nelze působit běžnými pedagogickými prostředky v běžném typu výchovného zařízení, byl na základě žádosti stávajícího výchovného ústavu a z rozhodnutí diagnostického ústavu Pavel přemístěn na nezbytně nutnou dobu na oddělení pro děti vyžadující soustavnou, intenzivní a individuální péči. Po absolvování pobytu v tomto zařízení a zvládnutí jeho 3 fází se měl Pavel do své zletilosti v létě 2011 vrátit zpět do výchovného ústavu v Ostravě. Jelikož však závažným způsobem porušil pravidla uvedeného uzavřeného oddělení (návrat z dovolenky pod vlivem drogy), spadl do nižší fáze a doposud nebyl z tohoto oddělení přemístěn zpět.

4.1.4 Současný stav dítěte

Dle zprávy z odd. pro děti vyžadující soustavnou, intenzivní a individuální péči, je s Pavlem docela dobrá spolupráce a přemístěním do tohoto odd. se podařilo alespoň částečně u něj zabezpečit možnou resocializaci. Nejsou informace o tom, že by nadále páchal provinění. Problematické jsou stále ale jeho pobyty doma, matka se jej snaží krýt, z dovolenek jej nevrací řádně, často volá na odd., že chlapec je nemocen a že si jej tedy nechává doma. Rovněž dle dostupných informací o něj matka v době dovolenek

řádně nepečuje, nemá nad Pavlem dohled. Jelikož se z poslední dovolenky Pavel vrátil pod vlivem drog, sestoupil v hodnocení a je zde předpoklad, že na tomto typu odd. zůstane až do svých 18 let a ukončení výkonu ústavní péče.

Odvolací soud ve věci jeho závažné násilné trestné činnosti doposud nerozhodl. Pavel zatím podle dalších rozhodnutí spolupracuje s PMS ČR, který u něj bude žádat do doby zletilosti zdržení se užívání všech omamných a psychotropních látek, zejména alkoholu. Otázkou ovšem je, kdy toto rozhodnutí soud vysloví a zda bude mít na chlapce (s ohledem na jeho blížící se zletilost) ještě nějaký výchovný vliv.

4.1.5 Problémy dítěte

Pavel byl v době nařízení ústavní péče dospívající mladík, který pocházel z nepodnětného rodinného prostředí. Otec se o chlapce nezajímal, matka Pavlovo nevhodné chování kryla, na jeho výchově nijak nespolupracovala, nekomunikovala s odpovědnými osobami a institucemi. Nedůsledná a nedostatečná výchova nemohla zajistit u Pavla správné vzorce chování, nastavit alespoň nějaké mantinely ve výchově a vytvořit žebříček žádoucích hodnot. U chlapce jasně absentoval pozitivní vzor v rodině. Jeho výrazným problémem byla jeho agresivita a sklony k páchání násilné trestné činnosti. Pavel měl zvnitřněné špatné návyky, své problémy a konflikty vždy řešil pouze silou, byl silně impulsivní.

4.1.6 Analýza případu a prognóza

Z dokumentace dovozují na silně benevolentní a ochránářskou výchovu. V podstatě neexistovala žádná autorita, která by Pavlovo chování pozitivně formovala. Jedinou, ale pouze částečnou autoritou v rodině pro Pavla byl jednu dobu jeho starší bratr.

Oba rodiče díky svému nezájmu nebo nedostatečné výchově nesou zásadní vinu na současné Pavlové situaci. Matka svým jednáním natolik chlapci uškodila, že musela být i za toto své chování odsouzena příslušným soudem. Ze zpráv odd., kde je nyní Pavel umístěn je zřejmé, že při výskytu pozitivních vzorů (pedagog) a nastavení pravidel a jejich kontrole (odd. tzv. „uzavřeného typu“ s režimovými prvky), by Pavel mohl své protizákonné jednání alespoň částečně eliminovat. Dosavadní podmíněné

rozhodnutí soudů ho však spíše utvrzovaly v tom, že je nepotrestatelný. S ohledem na blízkou zletilost chlapce je však prognóza velmi nejistá nebo špatná. Dá se předpokládat, že po ukončení ústavní péče a vrácení chlapce zpět do původního prostředí, nastane zlom a Pavel opět nebude respektovat nikoho a žádné rozhodnutí, ba spíše naopak, získání zletilosti jej může negativně posílit v jeho egocentrismu a agresivním chování.

4.2 Lukáš

4.2.1 Úvod

Lukáš je dnes 19-ti letý chlapec, kterému byla v 18 roku věku v roce 2010 ukončena ústavní výchova. Důvodem pro nařízení ústavní výchovy byly jeho časté krádeže a fyzické napadání, dále pak neomluvená absence ve škole, nerespektování matky. Lukáš byl opakovaně soudem trestán za provinění krádeže, rovněž byl vazebně stíhán pro majetkovou trestnou činnost, jednou byl za krádež vloupáním ve výkonu trestu odnětí svobody.

4.2.2 Anamnéza

a) rodinná anamnéza

Lukáš pochází z rozvedeného manželství, kdy byl společně se svými 2 mladšími sourozenci svěřen do výchovy matce. Krom uvedených sourozenců má ještě staršího nevlastního bratra. Matka Lukáše pracuje jako prodavačka, jeho otec nepracoval, v trvalém bydlišti se nezdržoval, bydlel v komunitě bezdomovců v lese. Na konci roku 2010 otec tragicky zahynul (v podnapilém stavu jej srazilo auto).

b) osobní anamnéza

V době návrhu soudu pro nařízení ústavní výchovy, Lukáš navštěvoval 8. třídu základní školy. Již v roce 2005, kdy navštěvoval 5. třídu, začaly s Lukášem výchovné problémy. Dostal důtku třídního učitele, ředitele školy a i snížený stupeň z chování za krádeže. Také v 5. třídě se dopustil společně s dalším spolužákem několikrát krádeže

větších částek peněz, které odcizil dvěma učitelkám. Celkem se jednalo o částku 3.700,- Kč. Ve výuce často vyrušoval, ubližoval spolužákům, lhal učitelům. Matka se školou spolupracovala, účastnila se třídních schůzek.

Vzhledem k tomu, že problémy s chováním Lukáše se stále prohlubovaly, matka jej umístila na dvou měsíční diagnostický pobyt do Střediska výchovné péče. Z etopedické zprávy vychází, že Lukášovy poruchy chování jsou důsledkem vysoké hyperaktivity a životního průběhu bez pevného rodinného zázemí. Jedná se o nevyhraněnou osobnost ve smyslu extroverze a introverze. Je svérázný, průbojný, jednající po svém. Je velice dobrodružný bez schopnosti vnímat hrozící nebezpečí, impulzivní, rád vzbuzuje pozornost.

Po návratu ze SVP se Lukášovo chování krátce zlepšilo, ale asi po půl roce začaly opět výchovné problémy. Ke krádežím a ubližováním jiným se přidala i neomluvená absence ve škole. Počet neomluvených hodin v pololetí přesáhl 200. Matka Lukáše intenzivně spolupracovala s orgánem péče o dítě. Na jeho výchovu však zjevně nestačila, Lukáš jí jako autoritu odmítal, naprosto ji nerespektoval, dělal si co chtěl, tresty nepřijímal. Opakovaně odcizoval peníze jak matce, tak své sestře.

Z pohovoru se sociálním kurátorem bylo zjištěno, že Lukáš do školy nechodil, protože ho to tam nebavilo. Ještě ten den (v 16 letech) se vrátil domů ve značně podnapilém stavu. Tohoto jednání se dopustil, přestože byl kurátorem upozorněn, že jestliže se nezlepší jeho přístup k povinnostem, bude matkou podán soudu návrh na nařízení ústavní výchovy a Lukáš bude umístěn do výchovného zařízení. Tento návrh tedy matka podala a Lukášovi soud ústavní výchovu nařídil.

Chlapec byl v roce 2008 umístěn do výchovného ústavu v Ostravě. Byl zařazen mezi studující děti a začal se učit kuchařem. První ročník však nedokončil, jelikož měl v závěru ročníku 2 opravné zkoušky, na které se však nedostavil (v době jejich konání byl na útěku z výchovného zařízení). Ze zprávy školy vyplývá, že Lukáš měl ke školním povinnostem laxní přístup, lhal a podváděl, vyskytly se časté neomluvené absence. Existovalo důvodné podezření, že v době místo školy se toulal po obchodě v Ostravě a kradl zboží, které pak následně prodával známým. Toto jednání částečně i přiznával. Neomluvenou absenci si pak sám omlouval dopisováním do třídní knihy. Když se na toto jeho jednání ve škole přišlo, třídní knihu odcizil. Veškeré výchovné opatření jak ze strany výchovného ústavu, tak i ze strany školy se naprosto míjely účinkem. V krádežích neviděl nic špatného, pokládal je za zcela normální a legitimní jednání k opatření si věcí a financí. V době pobytu ve výchovném zařízení Lukáš

spáchal krádež vloupáním do bytu. Za tuto trestnou činnost byl odsouzen k podmíněčnému trestu. V průběhu podmínky opakovaně kradl v obchodech, ale toto jednání se buď nedařilo prokázat a usvědčit jej z toho, nebo bylo (z důvodu nepravomocného rozsudku soudu) projednáváno jako přestupek proti majetku. Na jednom z útěků o prázdninách byl zadržen policií a poté usvědčen z vloupání do školy přes střechu objektu. Na základě této informace byl podán policií návrh na vazební stíhání, což výchovný ústav podpořil (důvodem byla pokračující trestná činnost a útěky z výchovného zařízení). Za toto provinění mu byl udělen soudem trest odnětí svobody v délce 6 měsíců. Po jeho odpykání byl Lukáš vrácen zpět do výchovného ústavu.

Přestože byl Lukáš pravomocně potrestán za majetkovou trestnou činnost a odpykal si trest ve věznici pro mladistvé, původní podmíněný rozsudek (za vloupání do bytu) mu nebyl soudem změněn ve trest nepodmíněný, ale na veřejném zasedání soud pouze rozhodl o prodloužení této podmínky a zkušební doby. Po návratu do výchovného zařízení se Lukáš opět vrátil k osvědčenému způsobu získávání věcí – krádežemi v obchodech. Těmito se i chlubil mezi ostatními chlapci a před pedagogy, nikdy se mu to však nepodařilo prokázat a nemohl být tedy za své jednání trestán.

V době dosažení zletilosti byl umístěn na internátu jedné z ostravských škol (matka si jej odmítla vzít z výchovného zařízení zpět), ale odtud byl následně pro krádeže vyhozen (kradl jídlo ze společné lednice a v 1 případě bylo prokázáno, že ukradl věci z jiného pokoje – tam se dostal po parapetu v 7. patře budovy).

4.2.3 Současný stav dítěte

Současný pobyt Lukáše není znám. Z informací vychovatelů je však potvrzeno, že Lukáš stále krade v obchodech. Za toto jednání nebyl doposud nově trestán. Krádeže páchá společně se svým kamarádem, spolu se na tuto trestnou činnost zaměřují a specializují. Do výchovného ústavu Lukášovi dochází obsílky od soudu. Většinou jde o vymáhání dluhů za výkon trestu odnětí svobody, soudní jednání, pokuty a další pohledávky.

4.2.4 Problémy dítěte

Lukáš byl v době umístění do výchovného ústavu dospívající chlapec s výraznými poruchami chování. Ke svým cílům neváhal používat síly nebo manipulace, dále pak lži, podvody, krádeže. Naprosto nerespektoval přirozené autority v rodině. Experimentoval a alkoholem. Neměl zvnitřněné základní společenské normy a zásady čestného a slušného jednání. Trestná činnost pro něj byla (a je) naprosto legálním způsobem obstarávání si věcí. Nezná pocity viny či studu, emočně plochý.

4.2.5 Analýza případu a prognóza

Základním problémem Lukáše byla slabá výchova matky, respektive absence přirozené autority v rodině, absence pozitivního mužského vzoru. Škola a OSPOD začali chlapce výrazněji řešit až v době, kdy měl zvnitřněné negativní vzorce chování. Nebyl vytvořen reálný a pozitivní žebříček hodnot. Později nastavené ústavní péče ve výchovném ústavu již nedokázala Lukáše zastavit a omezit jeho antisociální projevy chování. Výrazným způsobem se na jeho špatné resocializaci rovněž podepsala skutečnost, že Lukáš nebyl ihned a rázně trestán za majetkovou trestnou činnost.

Nepřeměnný podmíněný rozsudek soudu jej posílil v domnění, že nebude za majetkovou trestnou činnost trestán přísně a může si dovolovat porušovat pravidla ve společnosti, nebo porušovat i podmínky stanovené soudem. Prognóza se jeví jako negativní, je pravděpodobné, že Lukáš většinu svého života bude nadále páchat krádeže a bude se opakovat jeho pobyt ve věznici.

4.3 Tomáš

4.3.1 Úvod

Tomáš je dnes 20-ti letý chlapec, kterému byla v 18 letech ukončena ústavní výchova, ale v podstatě až do svých 19 let setrval ve výchovném zařízení dobrovolně a to z důvodu své snahy řádně ukončit celé studium a za pomoci pedagogů z výchovného zařízení získat výuční list. Důvodem pro jeho umístění do výchovného

zařízení bylo nerespektování matky, závadová parta, rozsáhlá majetková trestná činnost, neomluvená absence ve škole. Tomáš byl za majetkovou trestnou činnost již před nařízením ústavní výchovy celkem 2x soudně trestán (vždy podmíněčně zastaveno), jednou byl 2 měsíce ve výkonu vazby. Z vazby byl propuštěn a umístěn do výchovného zařízení (ústavní výchova), OSPOD mu v té době navrhoval výchovu ochrannou. Chlapec pod dohledem probačního úředníka PMS ČR.

4.3.2 Anamnéza

a) rodinná anamnéza

Tomáš vyrůstal v neúplné rodině. Manželství Tomášových rodičů bylo již v jeho dětství rozvedeno. Matka byla nezaměstnaná, požívala sociální dávky. Otec pracoval u strážní služby. Tomáš má 3 sourozence, jednoho vlastního, dalšího nevlastního z dalšího vztahu matky a jednoho nevlastního z dalšího poměru otce.

b) osobní anamnéza

Tomáše přivezla do výchovného zařízení eskorta vězeňské služby po ukončení výkonu vazby. Ihned po nástupu se však dopustil krátkodobého útěku. Po několika dnech se však sám do výchovného zařízení vrátil. Měl zájem se vyučit, ale dle jeho slov to není v jeho silách (jednou byl již z prvního ročníku pro absence vyloučen). Chlapec byl po provedené diagnostice umístěn ve výchovném ústavu v Ostravě, odkud začal docházet do 1. ročníku zvoleného učebního oboru. Z počátku se na podmínky výchovného zařízení adaptoval dobře, později se však vyskytly výchovné problémy a to jak ve škole, tak v samotném výchovném zařízení. Jednalo se o školní absence a o častější nespolečnosti ve škole a neplnění zadaných úkolů. Ve výchovném zařízení si v kolektivu chlapců vybudoval pevnou střední pozici, kterou zastával po celou dobu umístění ve výchovné instituci. Občas se projevoval vulgárně a agresivně k personálu zařízení, ale po zklidnění byl vždy ovladatelný běžnými speciálně pedagogickými prostředky. Autoritu pedagogů v podstatě plně respektoval, byl rád za projevený zájem o svou osobu, místy dokázal i naslouchat a přiznat svá pochybení. Skvěle se osvědčilo Tomášovo vedení ke sporu, ve kterém dost vynikal (fotbal). Velmi účinné se jevíly i individuální pohovory s chlapcem.

V době výkonu ústavní výchovy se Tomáš celkem 2 x dopustil násilné trestné činnosti. Vždy to bylo pod vlivem alkoholu a vždy v době jeho dovolenky v domácím prostředí. V jednom případě se nepohodl s kamarádem, se kterým se porval a jemuž způsobil drobná zranění, ve druhém případě se jednalo o „hospodskou rvačku“, do které se Tomáš zaplet, když agresori napadli jeho přítelkyni. V tomto případě se Tomáš po ukončení rvačky do restaurace vrátil a druhou část rvačky vyprovokoval (jako mstu) on sám. V obou případech byl policií usvědčen z několika provinění a za tyto byl i následně odsouzen. Ve druhém případě mu už byl uložen souhrnný trest ve výši 3 měsíců nepodmíněně. Tomáš se však proti rozsudku odvolal a u soudu druhé instance, především kvůli velmi pozitivní zprávě o jeho resocializaci, uspěl a tento trest mu byl změněn na veřejně prospěšné práce (pozn. Toto provinění v roce 2008 bylo jeho k roku 2011 poslední).

Výchovnému zařízení se poměrně úspěšně dařilo Tomáše motivovat ke snaze uspět ve studiu. Díky podpoře pedagogů se dařilo jeho doučování a díky pravidelné (každodenní) kontrole jeho docházky do školy se i podařilo ve druhém ročníku studia v podstatě vynulovat případné neomluvené absence. V té době se na ústav dostávaly zprávy o tom, že se Tomášovo chování ve škole velmi zlepšilo a že patří mezi nejlepší žáky ve třídě. Výchovné zařízení dokonce dostalo dopis od ředitele školy, kde ředitel děkuje za odvedenou práci s Tomášem.

V průběhu výkonu ústavní péče se dařilo i zlepšovat Tomášův vztah k rodině. Matka se o něj začala více zajímat, Tomáš k ní jezdil častěji na dovolenky. Dle zpráv matky o dovolenkách Tomáš i vypomáhal s péčí o domácnost a o mladšího sourozence. S otcem Tomáš ale stále nevycházel, ten jej sám od sebe nekontaktoval, neprojevoval o něj zájem, v jednom případě, kdy se potkali v místě bydliště mu otec naopak začal vytýkat jeho nevhodné chování v mládí, Tomáš mu naopak vytkl jeho nezájem o původní rodinu a své děti. Po celou dobu výkonu ústavní výchovy Tomáš udržoval nejčastěji (každodenní) kontakt (telefonický, emailový, skypový) se svou přítelkyní, příležitostně se svou matkou a pouze výjimečně se svým otcem.

4.3.3 Současný stav dítěte

Tomáš v současnosti stále žije u své přítelkyně. Po vyučení vystřídal celkem 2 zaměstnání, z jednoho byl krátce po sezónních pracích propuštěn. Následně si aktivně

cca 2 měsíce hledal práci a byl evidován na Úřadu práce. Následně si sám našel místo v továrně, kde pracuje ve svém vyučeném oboru. Do dnešního dne hradí ze své mzdy srážky ze svou předchozí trestnou činností (náklady soudu, obhajoby, náhrada vzniklých škod, pokuty apod.). Do práce stále dochází, nejsou na něj žádné stížnosti, chová se zodpovědně, je v pravidelném osobním kontaktu s pedagogy výchovného zařízení.

Od doby umístění do ústavní péče v roce 2006 se u něj nevyskytla žádná majetková trestná činnost. Pouze sporadicky se u něj vyskytla násilná trestná činnost. Vždy se jednalo o rvačky v alkoholu po předchozích slovních rozepřích. Od doby ukončení pobytu ve výchovném zařízení se žádná trestná činnost nevyskytla, chlapec spolupracuje s PMS ČR a vykonává tresty veřejně prospěšných prací.

4.3.4 Problémy dítěte

V době umístění do výchovného zařízení adolescentní chlapec se sklonek k lehkomyšlnosti, orientován na konzum a prožitky. Vyšetření prokazují citovou nestálost, spíše samostatný nežli usměrňovaný. Trestná činnost, experiment s drogou a alkoholem, závadová parta. V sociální zátěži schopen silně agresivního chování.

4.3.5 Analýza případu a prognóza

Tomáš byl citově deprimovaný chlapec, kterému především scházel pozitivní mužský vzor., Ten si začal hledat mezi kamarády v závadové partě, což vedlo k jeho rozsáhlé majetkové trestné činnosti. Matka jeho výchovu nezvládala, chlapec jí nebral moc jako autoritu. Sociálně slabší rodina. Od páchaní trestné činnosti jej nedokázaly odvrátit ani pohovory a opatření OSPOD, ani terapie v PPP, dokonce ani odsuzující rozsudky soudu. Mezníkem v jeho životě a chování byl až krátký pobyt na vazbě a nařízení ústavní péče ve výchovném ústavu. Zde byl většinou schopen respektovat nastolená pravidla, vymizela majetková trestná činnost, násilná se vyskytla pouze výjimečně a to vždy jako výsledek předchozí rozepře a nezvládnutí situace nikoliv jako prostředek k obstarání financí nebo majetku. Eliminoval se experiment s drogou.

Chlapec našel ve výchovném ústavu vhodnější zázemí (než zázemí rodinné), ale přesto se podařilo udržet kontakt s rodinou. Dokonce se v podmínkách výchovného zařízení řádně vyučil a získal výuční list. Prognóza je v tomto případě více než příznivá.

Je zde předpoklad, že Tomáš již nebude nikdy páchat majetkovou trestnou činnost a bude (s ohledem na svůj věk, zkušenosti a rozumovou vyspělost) schopen eliminovat případné násilné skutky a tím dobře zvládat zátěžové situace.

Závěr

Praktická část se zabývá třemi kasuistikami, které jsem vybral z celkových patnácti nastudovaných případů, jako vhodné příklady pro demonstrování možných preventivních a trestních opatření.

Z těchto kasuistik vyplývá, že všichni tři chlapci pocházejí z rozvedeného manželství – chybí zde v jejich výchově nejen otcovský, ale jakýkoliv pozitivní vzor. I když matky chlapců spolupracovali se školou a OSPOD, nemělo to na eliminaci výchovných problémů a kriminálního chování vliv. Chlapci i po nařízení výchovných opatření v zásadě nedodržovali režim a ústavy opouštěli bez povolení vychovatele. S vychovateli a ostatními speciálními pedagogy chlapci nespolečně pracovali a pevný řád ve výchovných ústavech porušovali. Mladí muži nejsou nikým vedeni ke správnému způsobu života a k dodržování pravidla společnosti. V některých případech je působení negativních vlivů na jedince natolik intenzivní, že se jim tyto negativní vzorce zvnitřní a velmi těžce se dá takovýto jedinec resocializovat. Z výsledků kasuistik vyplývá, že se resocializace daří díky spolupráci všech orgánů a jimi nastaveným odpovídajícím trestům či podpoře. Avšak praxe je mnohdy jiná a vyplývá z ní, že ne vždy všechny zainteresované instituce spolupracují dostatečně pružně nebo spolupracují laxně, takže se z jedinců s narušeným chováním jen obtížně stávají socializovaní jedinci. Ze závěru kasuistik je zřejmé, že ačkoliv se jedinec dopustí trestné činnosti není dostatečně potrestán, tudíž se stává neohrožitelným a tato zkušenost v něm jeho delikventní chování jen podpoří a jeho chování se dále výrazně zhoršuje a jeho protiprávní jednání graduje. Myslím si, že v neposlední řadě tresty udělované soudy by měly odpovídat spáchané trestné činnosti nikoliv věku pachatele. Mnohdy brutalita a chování mladistvých mnohonásobně převyšuje brutalitu trestných činů páchaných dospělými jedinci. O tomto faktu nás přesvědčila teoretická část této práce. V praxi mnohdy opomíjená. Z uvedeného vyplývá, že pokud je nařízena u problémového jedince ústavní výchova a ta je zjevně nedostačující a je potřeba jiných opatření pro nápravu, tak by všechny tyto spolupracující subjekty měly jednat jednotně, rychle bez zbytečných průtahů a hlavně bezchybně. Pokud tento systém nereaguje pružně a včasně stávají se šance na nápravu jedince mizivými.

Tato práce by měla být přínosem pro začínající pedagogy, preventisty na školách, pro pracovníky v rámci projektu „Centrum včasné intervence“ a jiné možné

pracovníky zabývající se touto problematikou. Tomuto tématu bych se chtěl i nadále věnovat při mém navazujícím magisterském studiu.

Seznam použitých pramenů a literatury

Právní dokumenty a sdělení

- [1] zákon číslo 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.
- [2] zákon číslo 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- [3] zákon číslo 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
- [4] zákon číslo 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.
- [5] zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Monografické publikace

- [1] ČÍRTKOVÁ, L., *Forenzní psychologie*, Plzeň 2004, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., ISBN 80-86473-86-4
- [2] DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., NEUMANN, J., ŠTĚCHOVÁ, M., VEČERKA, K., *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*, Praha 2004, Institut pro kriminologii A sociální prevenci, ISBN 80-7338-033-1
- [3] HOFERKOVÁ, S., *Trestní odpovědnost mládeže, ústavní a ochranná výchova*, 2009, Projekt FRVŠ č. 648/2009/G5
- [4] CHMELÍK, J., *Trestná činnost mládeže a páčána na mládeži*, 2.rozšířené vyd. Praha: MV ČR, 1998.
- [5] JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J., NĚMEC, J., PILAŘ, J. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. 1 vydání Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
- [6] KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence*. Praha : Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-7187-022-6.

- [7] MATĚJČEK, Z., *Co děti nejvíc potřebují*, Praha, Portál 1995,ISBN 80-7178-058-8
- [8] MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, Praha: Portal 2003, ISBN 80-7178-549-0
- [9] MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. Vydání Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.
- [10] MRUKWIA, V., *Trestná činnost dětí, mládeže a výchova (se zaměřením na výchovu v neúplných rodinách)*, Olomouc, 2005. 96 s. Diplomová práce na fakultě Pedagogické Univerzity Palackého v Olomouci na katedře pedagogiky s celoškolskou působností. Vedoucí diplomové práce Mgr. Julius Kopčanský
- [11] MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. 1. Vydání Brno : Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2511-5.
- [12] NIKL,J., *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*, Praha 2000,ISBN 807251-033-9
- [13] ŠVANCAR, Z. ,BURIÁNOVÁ, J. *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*, Praha 1988, Státní pedagogické nakladatelství.
- [14] TOMÁŠEK, J., *Úvod do kriminologie Jak studovat zločin*, Praha 2010, Grada, ISBN 978-80-247-2982-4.
- [15] VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. Vydání Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-678-0.
- [16] VEČERKA, K. PhDr.,Csc. A kol.: *Prevence kriminality v teorii a praxi*. Praha: Themis 1997
- [17] VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M., DIBLÍKOVÁ S. *Sociálně Patologické jevy u dětí*. Praha, 2000. ISBN 80-86008-74-6.
- [18] ZOUBKOVÁ, J. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. Vydání Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2.

Elektronické publikace, záznamy a články

- [1] <http://www.epravo.cz/top/clanky/latentni-kriminalita-15571.html>,
[cit.14.3.2011]
- [2] <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-prevence-kriminality.aspx>, [cit.15.3.2011]

- [3] <http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/cz/system-prevence-kriminality-v-cr-13172/>, [cit.8.11.2011]
- [4] <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/system/pojmy/1.1.htm>, [cit.24.3.2011]
- [5] <http://www.podaneruce.cz/programy-a-pece/nizkoprahova-zarizeni-pro-deti-a-mladez/>, [cit.9.4.2011]
- [6] http://www.partnersczech.cz/soubory/info_pravo.pdf, [cit.24.3.2011]
- [7] <http://www.wikipedia.cz>